

**ТЕРЕННО ИЗСЛЕДВАНЕ И АНТРОПОЛОГИЧЕН ТЕКСТ.
FIELD RESEARCH AND ANTHROPOLOGICAL TEXT**

Milena Benovska – Sabkova, Iia Nedin, Ventsislav Bozhinov (eds.)

Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2013, 176 страници

Сборникът „Теренно изследване и антропологичен текст“, издаден от университетско издателство „Неофит Рилски“, е плод на проведената през 2011 г. в Благоевград първа Младежка конференция по етнология на същата тема. Организатор на събитието е Катедрата по Етнология и балканистика на Югозападния университет „Неофит Рилски“ в сътрудничество с Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН. С този сборник се поставя началото на поредицата „Младежки четения по етнология/ Youth Readings in Ethnology“, издавана от Катедрата по Етнология и балканистика на ЮЗУ „Неофит Рилски“, в която ще се публикуват резултатите от теренните проучвания на студентите от специалност Английски език и етнология на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и техните колеги докторанти и млади учени от ИЕФЕМ на БАН и други университети.

Публикуваните в първия том доклади отразяват работата на студенти и докторанти с различна подготовка и институционална принадлежност. В изданието са представени разработки на бакалаври от програмите по „Чужд език и етнология“ (ЮЗУ „Неофит Рилски“), на техни колеги от специалност „Българска филология“ (СУ „Св. Климент Охридски“), на докторанти от ИЕФЕМ-БАН (етнолози, музиковеди и филолози) и на две чуждестранни участнички от Университета Лудвиг-Максимилиан – Мюнхен и от Тракийския Демокритов университет в Комотини (Гърция).

Сборникът събира разнородни теми и подходи, но това, което ги обединява, е общият интерес към съвременните социокултурни процеси на Балканите и най-вече в България. Значителна част от авторите насочват своите изследвания към темата за трансформирането на фолклора и традиционната селска култура в културно наследство. Тези процеси, погледнати през съвременното състояние на народни занаяти са обект на изследване в статията на Димитър Василев (ИЕФЕМ-БАН). В нея авторът проследява историческите траектории на процеса на музеизиране на народните занаяти и превръщането им в културно наследство. Освен създадените още по времето на социалистическия период музеи, комплекси и чаршии, той документира и анализира появата на нови форми занаятчийски произведения със сувенирна функция, ориентирани към пазара и културния туризъм. В подобна плоскост са заключенията и на Татяна Попова (СУ „Климент Охридски“), която разглежда съвременната трансформация на нестинарството, отдалечено от характерните за старата традиция свещенодействие и обредност. Анализът се фокусира върху съпоставянето на практиките от миналото и настоящето, като авторката се стреми да изтъкне основните разлики между двата периода. За нея нестинарството днес носи само привидно етикет „културно, нематериално наследство“, а всъщност е част от съвременната масова култура.

В същото поле, но от гледна точка на фолклора работят двете етномузиколожки от ИЕФЕМ-БАН. При Галина Луканова интересът е насочен към хоровото дело и отношението на неговите изпълнители към класическия и обработен фолклор, докато Ива Кирилова разглежда трансформирането на шопското пеене в променящите се условия и изпълнителски контексти в рамките на конкурса надпяване по повод 150 годишнината от издаване на сборника „Български народни песни“ (1861) на Братя Миладинови. По темата

работи и Стела Ненова (ИЕФЕМ-БАН), която разглежда важната роля на читалищата в опазване и възпроизвеждане на местни традиции в съвременна среда и тяхното осмисляне като културно наследство. Те са видени през призмата на институционалната инициатива „Живи човешки съкровища България“, която е част от дейностите на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство.

Друга важна тема за младите изследователи е тази за миграциите, които са обект на интерес за две от студентките от ЮЗУ „Неофит Рилски“. Гергана Иванова разглежда миграцията от гледна точка на жителите в село Плетена, като интересът и е насочен към това как, кога и къде се извършва тя, различните стратегии и периоди на провеждане. В заключение авторката посочва, че причините за емиграция са основно икономически, а българите мюсюлмани от Плетена са сред най-засегнатите от тези проблеми през постсоциализма в България. Надежда Узунова разглежда същите явления, но от гледна точка на българските имигранти в испанския град Памплона, жители от гореспоменатото село. Изводите на авторката се покриват с тези на нейната колежка. Основни мотиви за този процес, посочени от респондентите, са икономическите, но влияние оказват и тези за по-добро личностно развитие и по-добра реализация сред младите хора.

Кристияна Виденова и Лъчезара Пръвчева, и двете от специалност „Българска филология“ (СУ „Св. Климент Охридски“), дават своя принос в областта на филологическата фолклористика. Виденова разглежда традиционните вярвания и названия за самодивите в село в Северозападна България, като споделя трудностите при осъществяването на теренното проучване при навлизането в дълбинните пластове на „културната интимност“. Лъчезара Пръвчева разсъждава върху представите за бездетството като социална и морална криза през призмата на конкретни фолклорни мотиви на песенен материал от XIX век.

Темата за свободното време в наши дни на Балканите също присъства в сборника чрез разработките на Илеяна Корнеску (Университет Лудвиг-Максимилиан) и Фаля Варелаки (Тракийски Демокритов университет). Първата разглежда възприятията за „Балканската музика“ чрез богат емпиричен материал, като разглежда понятието в по-широк смисъл – не само етно-поп музика, но и стилове като техно и рок музика, продукти на съвременните музикални индустрии на Балканите. Авторката обобщава, че балканската музика със своите културни специфики е обединяваща за региона при създаването на образа му, най-вече на Запад. В текста си Фаля Варелаки съчетава теоретичната и методологическата оси в рамките на нейното изследване на местен център за забавление в Комотини (Гърция), където работи. Авторката разглежда локалните социални отношения от позицията на вътрешен наблюдател и заключава, че само включеното наблюдение без подкрепата на други методи на изследване е недостатъчно при формирането на изводи. Методите на изследване са във фокуса на разработката и на Таня Матанова (ИЕФЕМ-БАН), посветена на техниките на теренното изследване във виртуалното пространство. Авторката разглежда включеното наблюдение и интервюта, пренесени във виртуална среда, като обобщава, че онлайн-изследванията предоставят богата информация и досъпност до обекти, далечни за изследователя, но то друга страна дават само частична картина на реалността.

Две разработки са посветени на религията и идентичностите в постсоциалистическа България. Росен Йорданов (ЮЗУ „Неофит Рилски“) разглежда и сравнява две християнски общности – православната манастирска обител край село Скрино, Кюстендилско и ромската петдесетна църква в Кюстендил, а неговата колежка Августина Ангелова разисква

актуалния и до днес проблем за етническата принадлежност на жителите на българското село Голешово, които се определят като македонци.

Като цяло сборникът представя студентски и докторантски изследвания на характерни за България и Балканите социокултурни процеси. За някои автори това е първи опит на изява и проверка на изследователските наблюдения и уменията да се създаде антропологичен текст. Както споделят съставителите в началото на сборника, те възнамеряват да запазят този формат и за в бъдеще, стимулирайки младите етнологи и антрополози да усъвършенстват своите знания и умения.

Атанаска Станчева

Атанаска Станчева

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей, БАН

София 1000

Ул. „Московска“ 6А

E-mail: atanaska.stancheva@gmail.com